

Zpětný odběr odpadních elektrozařízení – notoriety, specifika a novinky

Je všeobecně známým faktem, že odpadní elektrozařízení nepatří do směsného komunálního odpadu. Jak se tedy správně zbavit odpadních elektrozařízení?

Zbavujete-li se odpadních elektrozařízení, jste nejspíš jeho konečným uživatelem ve smyslu zákona č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o VUŽ“). Koneční uživatelé se smí v souladu se zákonem o VUŽ správně zbavit odpadních elektrozařízení v podstatě třím způsobem, a to jeho předáním na místo zpětného odběru, nebo předáním zpracovateli odpadních elektrozařízení, nebo za určitých okolností poslednímu prodejci.

MÍSTA ZPĚTNÉHO ODBĚRU

Odebírání odpadních elektrozařízení v místech zpětného odběru od konečných uživatelů je povinen na vlastní náklady zajistit jejich výrobce. Jedná se o jeden z projevů tzv. rozšířené odpovědnosti výrobců, jejímž cílem je prodloužit odpovědnost výrobce za nakládání s výrobkem až do konce jeho životnosti. Záměrem je, aby výrobce nesl odpovědnost za nakládání s jeho výrobky, které v budoucnu nevyhnutelně zatíží životní prostředí a po ukončení jejich životnosti je bude potřeba ekologicky využít nebo odstranit. Zákon o VUŽ za tímto účelem ukládá výrobcům elektrozařízení řadu povinností, mimo jiné například zajistit zpětný odběr, zpracování, využití a odstranění odpadních elektrozařízení.

Výrobce elektrozařízení má dvě možnosti, jak bude tyto povinnosti plnit. Buď zřídí vlastní sběrnou síť, do níž mohou koneční uživatelé odevzdávat vysloužilá elektrozařízení, přičemž dále sám zajistí nakládání s těmito elektrozařízeními podle požadavků zákona o VUŽ, nebo se rozhodne pro plnění svých povinností prostřednictvím kolektivního systému. Kolektivní systém je právnická osoba založená za účelem plnění některých povinností podle zákona o VUŽ za výrobce. Výhodou plnění v kolektivním systému je obvykle zejména skutečnost, že kolektivní systém již má vytvořenou síť míst zpětného odběru a zaslouženě zpracovatele odpadních elektrozařízení.

Pokud se výrobce elektrozařízení i přesto rozhodne pro individuální plnění, musí zřídit síť míst zpětného odběru, v nichž bude odebírat odpadní elektrozařízení. Tato varianta je finančně i administrativně velmi

náročná, neboť právní předpisy vyžadují, aby výrobce elektrozařízení zřídil veřejné místo zpětného odběru minimálně v každé obci s počtem obyvatel nad 2000. Nic však výrobci nebrání, aby provozem místa zpětného odběru smluvně pověřil jiný subjekt (obvykle za úplaty), typicky provozovatele sběrného dvora, který pro výrobce zajistí zřízení místa zpětného odběru a odpadní elektrozařízení bude v tomto místě i fakticky přebírat.

Další z možností je, že se výrobce domluví s obcí a za účelem zajištění zpětného odběru vysloužilých elektrozařízení v konkrétní obci bude využívat systém nastavený obcí. Tuto spolupráci si lze představit tak, že obec se zaváže v obecním sběrném dvoře pro výrobce odebírat i odpadní elektrozařízení, která následně předává výrobci nebo provozovateli kolektivního systému.

V souvislosti se zpětným odběrem odpadních elektrozařízení nemůže být konečným uživatelům účtována úplata ani jakékoli náklady na provedení zpětného odběru. Jinak řečeno, možnost odevzdat odpadní elektrozařízení musí být bezplatná, a výrobce ji nesmí vázat ani na koupi nového výrobku.

Jak jsem již zmínila výše, výrobce je podle zákona o VUŽ povinen zajistit hustou síť veřejných míst zpětného odběru. Veřejným místem zpětného odběru se rozumí místo, kde mohou všichni koneční uživatelé odpadní elektrozařízení odevzdat, a to celoročně, v určenou provozní dobu. Typickým příkladem veřejného místa zpětného odběru může být již výše zmiňovaný sběrný dvůr. Kromě veřejných míst zpětného odběru pak výrobci i kolektivní systémy zřizují i neveřejná místa zpětného odběru, která jsou přístupná pouze omezenému počtu osob. Typicky se bude jednat např. o boxy na vysloužilé mobilní telefony nebo jiná menší zařízení, jež si společnosti po dohodě s výrobcem nebo kolektivním systémem umísťují v kancelářích. Neveřejné místo zpětného odběru však nelze zohlednit při posuzování splnění požadavku na hustotu sběrné sítě, a z pohledu výrobce se tak jedná o dobrovolnou aktivitu navíc. V obcích nad 2000 obyvatel totiž musí vý-

robce nebo kolektivní systém zřídit veřejné místo zpětného odběru, bez ohledu na to, zda má v obci také neveřejné místo zpětného odběru.

Poměrně specifické postavení pak mají poslední prodejci elektrozařízení, kteří jsou povinni od konečných uživatelů odebírat výrobky ve stejném počtu a podobného typu a použít jako výrobky, které konečnému uživateli prodávají. Pokud má však plocha určená k prodeji elektrozařízení rozlohu nad 400 m², musí poslední prodejce odebírat odpadní elektrozařízení z domácností od konečných uživatelů, pokud ani jeden jeho rozměr nepřesáhne 25 cm, aniž by zpětný odběr vázal na koupi nového výrobku. Takto odebrané výrobky s ukončenou životností poslední prodejci obvykle odevzdávají do systému zpětného odběru nebo přímo oprávněným zpracovatelům. Ani zpětný odběr prováděný posledním prodejcem však nelze zohlednit pro účely dosažení předepsané hustoty sítě zpětného odběru výrobce nebo kolektivního systému, ledaže výrobce nebo kolektivní systém u posledního prodejce zřídí místo zpětného odběru.

Okamžikem odevzdání odpadního elektrozařízení v místě zpětného odběru se odpadní elektrozařízení stane vlastnictvím provozovatele místa zpětného odběru, tedy typicky vlastnictvím výrobce nebo kolektivního systému, kteří jsou následně povinni s ním dále naložit podle zákona o VUŽ.

Místa zpětného odběru musí přirozeně také splňovat požadavky na bezpečnost a technické zabezpečení. Jedním z nejdůležitějších požadavků je požadavek na oddělení soustředování těchto odpadních výrobků tak, aby nedocházelo ke smísení odpadních elektrozařízení a dalších odpadů. Výrobky také musí být v místě zpětného odběru zabezpečeny před znehodnocením, a nesmí dojít k jejich poškození ani potenciálnímu úniku nebezpečných látek do životního prostředí. Není-li provozovatel místa zpětného odběru zároveň zpracovatelem odpadních elektrozařízení, nesmí zasahovat do sebraných odpadních elektrozařízení.

ATYPICKÉ METODY SBĚRU

Kromě výše uvedených typických sběrných metod využívají výrobci i kolektivní systémy ještě metody atypické. Nejčastějšími jsou příležitostné sběry ve formě velkokapacitních kontejnerů a mobilní svozy odpadních elektrozařízení, které se typicky využívají v některých menších obcích, kde nejsou k dispozici sběrné dvory. V případě těchto atypických metod by měl výrobce

nebo kolektivní systém zajistit jejich dostatečnou četnost, obvykle alespoň dvakrát ročně.

OD ELEKTRONICKÝCH CIGARET PO HRAČKY

Koncový uživatel, jenž se chce zbavit odpadního elektrozařízení, tak jednoduše zvolí jednu z výše popsaných variant a odpadní elektrozařízení předá příslušné osobě. Vypadá to jednoduše? Z praxe však víme, že ne vše musí být tak jednoduché, jak se zdá. Situace konečného uživatele je složitější, zamýšlí-li se zbavit některých výrobků, jež jsou vyrobeny z různých částí a materiálů. V takovém případě musí konečný uživatel vyhodnotit, čeho se vlastně zbavuje.

Příkladem jsou elektronické cigarety. Elektronické cigarety obvykle kromě plastu a náplně obsahují ještě elektronické části a baterii, a rozhodně tak nepatří do směsného odpadu. Dokonce i aktuálně velmi populární jednorázové elektronické cigarety obsahují baterie a další elektronické komponenty, které by neměly skončit ve směsném odpadu. V ideálním případě se konečný uživatel může pokusit odpadních elektronických cigaret zbavit u prodejce, který tento druh zboží prodává, jinak doporučujeme vyhledat tzv. červený kontejner určený na elektroodpad.

Dalším příkladem jsou moderní elektronické hračky, které obsahují elektronické prvky a často jsou v nich zabudované nebo přiložené i baterie. Může se jednat například o mluvícího medvíčka nebo auto na dálkové ovládání. Pokud-li se tedy auto na ovládání, bude se sice konečný uživatel

zbavovat hračky, ale z pohledu odpadu se jedná o elektrozařízení a potenciálně baterie. Jak v takovém případě postupovat?

Zákon o VUŽ na elektronické výrobky s bateriemi pamatuje, a pro tyto účely umožňuje spolupráci kolektivních systémů pro odpadní elektrozařízení a odpadní baterie a akumulátory. Spolupráce obvykle probíhá způsobem, že v rámci systému zpětného odběru elektrozařízení jsou odebírány i baterie zabudované nebo přiložené k těmto odpadním elektrozařízením. Baterie se následně po jejich sebrání ze strany kolektivního systému pro odpadní elektrozařízení z odpadních elektrozařízení vyjmou a jsou předány ke zpracování zpracovateli baterií a akumulátorů.

Zjednodušeně řečeno, elektronické hračky patří do kontejnerů na odpadní elektrozařízení, a nikoliv do směsného odpadu. Baterie z těchto hraček pak mohou být ponechány v zařízeních, postará se o ně příslušný kolektivní systém, nebo je můžete bezpečně vybrat a odevzdat na místě zpětného odběru odpadních baterií a akumulátorů. Poměrně často se lze setkat i s modelem, kdy je v kontejneru na odpadní elektrozařízení umístěn i otvor na odpadní baterie a akumulátory.

CO JE V PLÁNU?

Jelikož jsou elektronické hračky dodnes jedním z výrobků, u něhož koneční uživatelé pravidelně chybují a často tak končí ve směsném komunálním odpadu, podle našich informací se do budoucna uvažuje o zavedení rozšířené odpovědnosti výrobců pro hračky. Pokud k tomu dojde, u elektronických hraček by zřejmě bylo nutné

vyřešit kolizi s rozšířenou odpovědností ve vztahu k elektrozařízením a bateriím a akumulátorům. Jak se Ministerstvo životního prostředí s touto problematikou případně legislativně vypořádá, uvidíme v budoucnu, nicméně jistým vzorem by mohla být již zmiňovaná právní úprava ZVUŽ a spolupráce kolektivních systémů pro odpadní elektrozařízení a baterie.

Poměrně samostatnou kategorií pak jsou ještě solární panely. Solární panely jsou z pohledu aktuální legislativy elektrozařízením, nicméně vzhledem k jejich poměrně dlouhé životnosti mají svá specifika. Jedním z nich jsou i méně přísné požadavky na hustotu sběrné sítě, když postačí vytvoření veřejného místa zpětného odběru ve všech obcích nad 10 000 obyvatel. Aktuálně se však diskutuje i o legislativním zakotvení povinnosti výrobců provádět individuálních svozů odpadních solárních panelů. Jinak řečeno, Ministerstvo životního prostředí uvažuje nad tím, že výrobcům a kolektivním systémům pro solární panely uloží povinnost od konečných uživatelů sbírat vysloužilé solární panely na základě jejich individuálních požadavků. Tato varianta by sice konečným uživatelům umožnila předání odpadních solárních panelů, aniž by je museli déle uskladňovat, nicméně v případě instalací s jednotkami panelů může být také velmi finančně i časově náročná. Smysl by takováto povinnost podle mého názoru dávala zřejmě pouze u větších instalací, případně u předání většího objemu vysloužilých panelů. ■

Mgr. IVANA SABAKOVÁ

Advokátní kancelář KF Legal s.r.o.

Elektroodpad představuje významný zdroj pro cirkulární ekonomiku. Je však potřeba zvýšit konkurenceschopnost evropských firem

Česká republika patří mezi evropské země, které si z pohledu cílů recyklace a využití odpadních elektrických a elektronických zařízení (OEEZ) vedou dobře. Celosvětově ale produkce elektrozařízení prudce narůstá, a tím se rapidně zvyšuje i množství elektroodpadu. Recyklačních a zpracovatelských kapacit je nedostatek. OEEZ přitom obsahují cenné materiály, jejichž recyklace redukuje potřebu primární těžby, snižuje uhlíkovou stopu a podporuje udržitelný rozvoj.

ČR A NAKLÁDÁNÍ S OEEZ V RÁMCI EU Ministerstvo životního prostředí (MŽP) pravidelně vydává publikaci „Vybrané ukazatele týkající se nakládání s odpadními elektrickými a elektronickými zařízeními (OEEZ) v České republice“. Z této statistiky vyplývá, že v oblasti nakládání s OEEZ si

Česká republika v kontextu ostatních zemí Evropské unie stojí velmi dobře. „Z pohledu MŽP je potřeba se dále zaměřovat zejména na kvalitní plnění povinností všech zapojených subjektů, vymáhání těchto povinností a omezování tzv. černých pasážérů. Co se týče samotných výrobků, pak

je potřeba, aby výrobci již při jejich výrobě zohledňovali požadavky týkající se mimo jiné recyklovatelnosti, a tím bylo zajištěno, že po konci životnosti výrobku bude možné s ním efektivně nakládat,“ zdůrazňuje tisková mluvčí MŽP Veronika Krejčí.

Chybí zpracovatelské a recyklační kapacity „U elektra bohužel neplatí dříve sdělovaná myšlenka, že výrobci si budou od národních EPR systémů, tedy kolektivních systémů, rádi kupovat materiály a budou je chtít „za každou cenu“ využít při výrobě svých nových výrobků. Tento předpoklad je v podmínkách EU nesmyslný a prokazatelně to tak nefunguje,“ vysvětluje výkonný ředitel České asociace odpadového hospodářství Petr Havelka s tím, že elektrická a elektronická zařízení se v Evropě už mnoho let většinou nevyrobí. Takže představa, že rozebrané komodity a materiály budou z ČR vezeny výrobcem do Číny, aby tam z nich Čína vyrobila nové rádio, je podle něj zcela mylná. „Nebylo by to ani ekologické,“